

Ks. Jacenty Mastej

Wiarygodność Kościoła

W dzisiejszych czasach pytanie: kim jest Kościół? najczęściej jest stawiane w kontekście kryzysu, którego on doświadcza, i dotyczy szczególnie sensu jego istnienia, prawdziwości oraz znaczenia dla człowieka i społeczeństwa. Dokonywane w przestrzeni medialnej próby ukazania Kościoła oraz jego oceny przeważnie są pobieżne i jednostronne, bez wnikania w wieloaspektową i złożoną naturę Eklezji. Tym samym nie tylko nie uwzględnia się nadprzyrodzonych elementów Eklezji, ale także pojedyncze sytuacje życia eklezjalnego stają się podstawą do dokonywania kategoriycznych i jednoznacznych ocen, które mają potwierdzić wcześniej przyjęte założenia co do jej niewiarygodności.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest kwestia wiarygodności Kościoła, dlatego na wstępie warto zaznaczyć, że problematykę tę podejmuje eklezjologia fundamentalna, która jest częścią teologii fundamentalnej¹. Ponieważ cała niniejsza monografia poświęcona jest misterium Kościoła, dlatego pominięta zostanie kwestia rozumienia Kościoła. Jedyne w celu zarysowania istoty rozumienia Kościoła godzi się przywołać słowa wybitnego teologa o. prof. An-

1 C.S. Bartnik, *Eklezjologia*, [w:] *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin-Kraków 2002 [dalej: LTF], s. 346–352.

drzeja A. Napiórkowskiego: „Należy pamiętać, że – mówiąc o Kościele – mamy do czynienia nie tyle z instytucją, którą możemy ogarnąć w jednoznacznych, dopracowanych, zamkniętych terminach, co z żywym organizmem, dynamicznym wydarzeniem zbawczym, jakie zachodzi między łaską Trójosobowego Boga a wolnością grzesznego człowieka. Dlatego w *mysterium Ecclesiae* wprowadzają nie tyle teoretyczne wywody, co współtworzenie jego ziemskiej i niebiańskiej rzeczywistości. Kościół lepiej rozumie ten, kto go miłuje, niż ten, kto tworzy co rusz nowsze definicje miłości. Nie bez powodu coraz częściej określa się Kościół jako osobową wspólnotę, społeczność Boga i człowieka. Jest on bowiem misterium na wskroś personalnym i dynamicznym. Słusznie zatem odnosimy do niego takie właściwości, jak: żyje, działa, cierpi, jest prześladowany, oczyszcza się, grzeszy, doskonali, miłuje, wierzy”². Przedstawiając kwestię wiarygodności Eklezji, posłużymy się jej personalistyczno-znakowym rozumieniem³. Koncepcja ta uwzględnia osobowy i dynamiczny charakter Kościoła oraz jego znakowe urzeczywistnianie się w historii.

Celem niniejszego opracowania jest syntetyczne przedstawienie badań oraz sposobów ukazywania wiarygodności Kościoła. Podjęty cel zostanie zrealizowany na kilku etapach. Najpierw zajmiemy się kwestią wiarygodności. Na drugim etapie omówimy znamiona Kościoła ukazywane w ramach *via notarum*. Następnie podejmiemy problematykę semiotycznej wiarygodności Kościoła, wskazując znaki jego prawdziwości i możliwość ich rozpoznania. Etapem finalnym będzie zaprezentowanie chrystyczności jako fundamentu wiarygod-

2 A.A. Napiórkowski, *Niezbywalność teologii*, Pelplin 2023, s. 159–160; por. C.S. Bartnik, *Osobowy byt Kościoła*, [w:] *Kościół w świetle Biblii*, red. J. Szłaga, Lublin 1984, s. 163–175.

3 C.S. Bartnik, *Metoda znakowo-personalistyczna w ujęciu Profesora Mariana Ruseckiego*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń i in., Lublin 2007 [dalej: SCC], s. 69–74; T. Dola, *Metody teologicznofundamentalne szkoły lubelskiej*, „Roczniki Teologiczne” 65, z. 9 (2018), s. 25–39; tenże, *Personalistyczna koncepcja teologii fundamentalnej ks. Mariana Ruseckiego*, [w:] SCC, s. 59–68.

ności Kościoła. W tym miejscu trzeba też dopowiedzieć, że celem publikacji nie jest faktyczne wykazanie wiarygodności Kościoła, gdyż holistyczne przedstawienie tej kwestii zakłada przygotowanie o wiele bardziej obszernej monografii.

1. Wokół rozumienia wiarygodności

Pojęciem, które domaga się szerszego wyjaśnienia, jest „wiarygodność”. Słowo to towarzyszy człowiekowi w codziennym życiu. Używane jest najczęściej w odniesieniu do osób oraz instytucji, które uważamy za godne zaufania. Uznanie, że dana osoba czy instytucja jest godna wiary, domaga się od nas dogłębnego i wnikliwego jej poznania, które najczęściej wiąże się z dociekliwością i osobistą weryfikacją. Przekonanie o wiarygodności osoby czy wydarzenia może być też oparte na opinii innych osób, które uważamy za godne naszego zaufania. Wówczas odwołujemy się do uznawanych przez nas autorytetów.

Kategoria wiarygodności funkcjonuje także w obszarze teologii, a szczególnie teologii fundamentalnej. W eklezjologii fundamentalnej rozumienie wiarygodności przechodziło ewolucję, jednak zawsze jednym z ważniejszych czynników warunkujących rozumienie wiarygodności było pojmowanie rzeczywistości Kościoła⁴. Nie podejmu-

4 R. Latourelle, *Chiesa: Motivo di credibilita*, [w:] *Dizionario di teologia fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichella, Assisi 1990, s. 162–181; M. Rusecki, *Wiarygodność Kościoła w Polsce jako rzeczywistości personalistycznej i dynamicznej*, „*Studia Warمیńskie*” 30 (1993), s. 377–390; tenże, *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?*, [w:] *Wiarygodność Kościoła wobec przemian w Polsce. Quo vadis Ecclesia Polonorum?*, red. M. Rusecki, Pelplin–Lublin 1994, s. 143–156; H. Seweryniak, *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, [w:] *Wiarygodność Kościoła. Materiały z sympozjum w Kamieniu Śląskim w dniach 2–3.04.1997*, red. T. Dola, Opole 1997 [dalej: WK], s. 27–48; K. Kaucha, *Wiarygodność Kościoła*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2005 [dalej: KJPII], s. 335–359; tenże, *Wiarygodność Kościoła w kontekście współczesności europejskiej w świetle nauczania Jana Pawła II*, Lublin 2008; P. Rabczyński, *Wiarygodność Kościoła a znaki czasu*, [w:] KJPII, s. 319–334.

jąc w tym miejscu szerszej refleksji historycznej, podkreślić trzeba, że we współczesnej teologii fundamentalnej istnieje wiele koncepcji wiarygodności, między innymi: semejotyczna, martyrologiczna, personalistyczna, aksjologiczna, transcendentalna⁵. Wszystkie współczesne modele wiarygodności odchodzą od intelektualistycznego i woluntarystycznego jej rozumienia, które dominowało do II Soboru Watykańskiego, i eksponują jej osobowy charakter⁶. Tym samym wiarygodność można określić jako cechę lub zbiór właściwości przynależnych osobie, wydarzeniom czy rzeczywistości – których nie można poznać bezpośrednio i w sposób oczywisty, gdyż stanowią pewne misterium – które pozwalają daną osobę, wydarzenie czy rzeczywistość uznać za wiarygodną⁷.

Wiarygodność łączy się ściśle z Eklezją, gdyż stanowi zespół cech, które uwidaczniają się w jej życiu. Cechy te stanowią o jej tożsamości, istocie oraz zbawczej prawdziwości. Wiarygodność Kościoła wiąże się zarówno z jego genezą, jak również z jego zbawczym urzeczywistnianiem się w historii. Tym samym teologicznofundamentalna argumentacja za wiarygodnością Kościoła uwzględnia osobowy i dynamiczny jego charakter. Z racji Boskiej genezy i natury Kościół pozostaje w swej istocie permanentnym znakiem obecności Boga w świecie. Wiarygodność Eklezji jest zatem wielkim darem udzielonym jej przez Boga, a zarazem ustawicznym zadaniem do wypełnie-

- 5 M. Rusecki, J. Mastej, K. Kaucha, *Metodologia teologii fundamentalnej*, Lublin 2019, s. 123–133.
- 6 M. Rusecki, *Wiarygodność chrześcijaństwa. Z teorii teologii fundamentalnej*, Lublin 1994, s. 87–97; tenże, *Struktura naukowa teologii fundamentalnej*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 22 (1984), vol. 1, s. 40–44; tenże, *Wiarygodność*, w: LTE, s. 1328–1334; H.J. Pottmeyer, *Teologia fundamentalna wobec nowego wyzwania. Zewnętrzne i wewnętrzne uzasadnienie wiarygodności chrześcijaństwa*, „*Analecta Cracoviensia*” 21–22 (1989–1990), s. 285–293; H. Seweryniak, *Antropologia i teologia fundamentalna. Studium antropologii teologicznofundamentalnej Wolfharta Pannenberg*, Płock 1993, s. 182–187.
- 7 M. Rusecki, *Wiarygodność*, dz. cyt., s. 1328; K. Kaucha, *Wiarygodność Kościoła w kontekście współczesności europejskiej w świetle nauczania Jana Pawła II*, dz. cyt., s. 10; J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, Lublin 2014, s. 10.

nia w historii. Konsekwencją osobowego rozumienia wiarygodności jest także to, że nie pojmujemy jej statycznie jako danej raz na zawsze, ale rozumiemy ją dynamicznie, gdyż Eklezja permanentnie się rodzi, żyje, odnawia się i odradza. Idea permanentnego życia i wzrastania Kościoła dotyczy także jego wiarygodności. Dlatego wiarygodność Kościoła winna być nieustannie pogłębiana i ukazywana w sposób nowy i zrozumiały dla współczesnego człowieka.

Mówiąc o wiarygodności Eklezji, należy nie tylko uwzględnić rozwój refleksji teologicznej, ale także mieć na uwadze zmieniający się kontekst społeczno-kulturowo-religijny świata⁸. Wyraża to stwierdzenie mówiące o konieczności trzymania ręki na pulsie albo obraz teologa stojącego na progu domu: ten, kto stoi na progu, widzi bogactwo wnętrza domu, wie, co się w nim znajduje, ale także dostrzega rzeczywistość istniejącą poza domem, na zewnątrz, za progiem⁹. Pozostając przy zastosowanym obrazie, dopowiedzieć trzeba, że domem jest Kościół, w którym wciąż żywe i aktualne jest Objawienie się Boga, które dokonało się w Jezusie Chrystusie. Kościół jest tradentem tego bezcennego daru. Nie może go jednak zachować tylko dla siebie, ale ma nim obdarzać wszystkich ludzi.

Na koniec tego punktu warto zwrócić uwagę, że kwestia wiarygodności Kościoła jest podejmowana we współczesnej eklezjologii fundamentalnej z uwzględnieniem rozlicznych perspektyw¹⁰. Na-

8 M. Rusecki, *Wiarygodność chrześcijaństwa. Z teorii teologii fundamentalnej*, dz. cyt., s. 98.

9 Por. H. Waldenfels, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj. Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*, Katowice 1993, s. 83–84.

10 M. Rusecki, *Wiarygodność Kościoła w Polsce jako rzeczywistości personalistycznej i dynamicznej*, dz. cyt., s. 377–390; tenże, *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?*, dz. cyt., s. 143–156; H. Seweryniak, *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, dz. cyt., s. 27–48; K. Kaucha, *Wiarygodność Kościoła*, dz. cyt., s. 335–359; tenże, *Współczesne metody uzasadniania wiarygodności Kościoła*, „Roczniki Teologiczne”, 52, z. 9 (2005), s. 77–96; tenże, *Wiarygodność Kościoła i jej uzasadnianie w twórczości naukowej M. Ruseckiego*, [w:] SCC, s. 133–145; tenże, *Znaki wiarygodności Kościoła*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, 19, nr 1 (2011), s. 71–89; tenże, *Znakowy charakter Kościoła w relacji do uzasadniania jego wiarygodności*, [w:] *Apologia religii*, red. P. Moskal,

tomiast *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej* przedstawia ks. prof. H. Seweryniak w rozdziale monografii wieloautorskiej *Wiarygodność Kościoła*¹¹.

2. Noty Kościoła – via notarum

W apologetyce klasycznej prawdziwość Chrystusowego Kościoła była wykazywana w oparciu o jego cztery znamiona – noty. Odwołując się do nicejsko-konstantynopolitańskiego wyznania wiary (381 r.), stwierdzano, że Kościół jest: jeden, święty, powszechny i apostołski. Po podziałach, które dotknęły Kościół, w ramach apologetyki starano się udowodnić, że Kościół Chrystusowy istnieje jedynie w Kościele katolickim, gdyż tylko on posiada pochodzące od Chrystusa powyższe znamiona. Zmiana w rozumieniu *via notarum nastąpiła wraz z II Soborem Watykańskim*. Sobór ten w Konstytu-

Lublin 2011, s. 249–273; tenże, *Wiarygodność Kościoła w dzisiejszej Polsce*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 33 (2018), s. 67–82; tenże, *Joseph Ratzinger’s Very Critical Diagnosis and Apology of the Catholic Church*, „Verbum Vitae”, 41, nr 1 (2023), s. 141–160; P. Rabczyński, *Wiarygodność Kościoła a znaki czasu*, dz. cyt., s. 319–334; P. Borto, *Josepha Ratzingera ujęcie wiarygodności Kościoła*, [w:] *Teologia fundamentalna w twórczości Josepha Ratzingera*, red. K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2017, s. 203–216; P. Królikowski, *Strukturalna wiarygodność Kościoła w eklezjologicznych poglądach ks. Mariana Ruseckiego*, „Resovia Sacra”, 22 (2015), s. 177–210; J. Mastej, *The Staurological Credibility of the Genesis of the Church*, „Resovia Sacra” 21 (2014), s. 385–400; tenże, *Jedność i jedyność jako znak wiarygodności Kościoła*, [w:] *Reformatorzy a Kościół rzymski*, red. A.A. Napiórkowski, Kraków 2017, s. 139–155; tenże, *Paschalna wiarygodność chrześcijaństwa i Kościoła według Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, [w:] *Teologia fundamentalna w twórczości Josepha Ratzingera*, red. K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2017, s. 135–151; tenże, *Papieża Franciszka prakseologiczna wiarygodność Kościoła. Zarys problematyki*, „Roczniki Teologiczne”, 67, z. 9 (2020), s. 69–84; tenże, *Pneumatologiczna wiarygodność Kościoła*, „Verbum Vitae”, 37, nr 1 (2020), s. 227–240; tenże, *Rezurekcyjna wiarygodność Kościoła*, „Roczniki Teologiczne”, 68, z. 9 (2021), s. 5–22; tenże, *The Credibility of the Church Based on Benevolence in the Light of the Works of Marian Rusecki*, „Verbum Vitae”, 41, nr 2 (2023), s. 353–371.

11 H. Seweryniak, *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, dz. cyt., s. 27–48.

cji dogmatycznej *Lumen gentium* stwierdza: „To jest ten jedyny Kościół Chrystusowy, który wyznajemy w Symbolu wiary jako jeden, święty, katolicki i apostołski [...]. Kościół ten, ustanowiony i zorganizowany na tym świecie jako społeczność, trwa w (*subsistit in*) Kościele katolickim, rządzonym przez następcę Piotra oraz Biskupów pozostających z nim we wspólnocie”¹². Konstytucja podkreśla, że trwanie (*subsistentia*) wiąże się z historyczną ciągłością i obecnością wszystkich jego not (przymiotów) nadanych mu przez Chrystusa w Kościele katolickim¹³. Jednocześnie Ojcowie soborowi nie wykluczają możliwości obecności i zachowania tych ważnych przymiotów także w innych Kościołach. Jak pisze H. Seweryniak: „W najnowszej teologii *via notarum* zdecydowanie przestała być *via relationis*, drogą porównywania. Za Y. Congarem, a u nas W. Hryniewiczem uznaje się poszerzenie, że badać znaki wiarygodności eklesjalnej to uzasadniać wiarę, że Kościół Chrystusowy trwa (*subsistit*) w Kościele katolickim; wyjaśniać, jak cztery znamiona Kościoła Chrystusowego są zobowiązaniem i wyzwaniem dla wszystkich chrześcijan; ukazywać warunki, pod jakimi uobecniają się one na obliczu Kościoła, w którym żyjemy. W tym właśnie duchu próbuje się dzisiaj dokonywać reinterpretacji znamion jako znaków autentycznego Kościoła Chrystusowego, a także tworzyć i dodawać nowe”¹⁴. Teolog z Płocka w sposób nowatorski interpretuje noty Kościoła i wyjaśnia: „znamię jedności wyraża istotę Kościoła w jego odniesieniu do Chrystusa; znamię świętości – w jego celowości, nachyleniu ku królestwu Bożemu; znamię

12 Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 8; zob. A. Nowicki, *Kościół Chrystusowy, który subsistit in Ecclesia Catholica*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, 9, nr 2 (2001), s. 125–140.

13 Por. Kongregacja Nauki Wiary, Deklaracja *Mysterium Ecclesiae*, Watykan 1973, 1; Kongregacja Nauki Wiary, Deklaracja *Dominus Iesus*, Watykan 2000, 16.

14 H. Seweryniak, *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, dz. cyt., s. 29.

katolickości – w jego relacji do świata; znamię apostołskości – w jego odniesieniu do siebie samego i swej struktury”¹⁵.

We współczesnej eklezjologii noty uważane są nadal za podstawę eklezjalnej tożsamości, gdyż są przez Chrystusa dane Kościołowi raz na zawsze. Noty są także zadane mu do realizacji, stąd permanentna potrzeba ich rozwijania i pogłębiania na przestrzeni życia Kościoła w historii. Znamiona Eklezji posiadają strukturę widzialną i niewidzialną, dlatego są empirycznie dostrzegane, ale wymagają głębszego rozpoznania przy udziale zarówno rozumu, jak i wiary. Warto też podkreślić, że noty nie są znakami oczywistymi, gdyż w swej treści często są wieloznaczne i paradoksalne na podobieństwo samego Kościoła (np. w świętym Kościele wciąż obecny jest grzech)¹⁶. W teologii na bazie *via notarum* rozwijana jest *via paradoxae* jako droga uzasadniania wiarygodności Kościoła, polegająca na odwołaniu się do paradoksu¹⁷.

Za bardzo interesującą i w pełni uzasadnioną należy uznać propozycję o. prof. A.A. Napiórkowskiego, aby cztery znamiona Kościoła poszerzyć o piąte. Krakowski profesor postuluje, aby do

-
- 15 H. Seweryniak, *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, dz. cyt., s. 30; tenże, *Święty Kościół powszedni*, Warszawa 1996, s. 193–224.
 - 16 Y. Congar, *L'Église une, sainte, catholique et apostolique*, Paris 1970, s. 13–267; S. Nagy, *Chrystus w Kościele. Zarys eklezjologii fundamentalnej*, Wrocław 1982, s. 257–300; C.S. Bartnik, *Kościół Jezusa Chrystusa*, Wrocław 1982, s. 273–285; W. Hryniewicz, *Nasza pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 2, Lublin 1987, s. 85–91; M. Kehl, *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, Würzburg 1993, 125–131; H. Seweryniak, *Święty Kościół powszedni*, dz. cyt., s. 193–224; J. Krasieński, *Znamiona Kościoła*, [w:] WK, s. 49–65; S. Pié-Ninot, *Wprowadzenie do eklezjologii*, Kraków 2002, s. 73–95; K. Kaucha, *Znamiona Kościoła*, w: LTF, s. 1393–1396; J. Morawa, *Znaki prawdziwości Kościoła*, [w:] *Teologia fundamentalna*, t. 4: *Kościół Chrystusowy*, red. K. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś, A.A. Napiórkowski, Kraków 2003, s. 107–191.
 - 17 H. Seweryniak, *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, dz. cyt., s. 33; R. Latourelle, *Cristo a la Chiesa – segni di salvezza*, Assisi 1980; tenże, *Chiesa: Motivo di credibilita*, [w:] *Dizionario di teologia fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichella, Assisi 1990, s. 162–181.

obowiązujących powszechnie znamion – jeden, święty, powszechny i apostołski – dodać znamię maryjności. Argumentuje to w następujący sposób: „Maryja nie znajduje się poza Kościołem, ale jest w nim. Pełnego Chrystusa, jaki udziela się w swoim Kościele, odkrywamy dzięki Duchowi Świętemu wręcz z Maryją i przez Maryję. Do Kościoła wchodzimy właśnie przez szkołę Maryi, której osoba uprzedza apostołów, uprzedza Kościół i nawet historycznie wyprzedza Jezusa z Nazaretu, choćby biorąc pod uwagę tajemnicę zwiastowania w Nazarecie czy też zrodzenia Boga w Betlejem”¹⁸. Znamię maryjności jest wyraźne i czytelne zarówno w genezie Kościoła, jak również w jego permanentnym urzeczywistnianiu się w historii. Dodać trzeba, że doskonale ilustrują to i uwyrażniają dzieje Kościoła w Polsce.

3. Semiotyczna wiarygodność Kościoła – znaki wiarygodności

Współczesna eklezjologia fundamentalna rozwija także semiotyczną wiarygodność Kościoła, ukazując znaki jego wiarygodności. Przedstawiciele lubelskiej szkoły teologii fundamentalnej¹⁹, głównie ks. profesor Marian Rusecki²⁰ i ks. prof. Krzysztof Kaucha²¹ zwracają uwagę na szereg znaków wiarygodności Eklezji, które pomagają w weryfikacji jej prawdziwości. Znaki te uwyrażniają Bosko-ludzką naturę Kościoła i ukazują istotne aspekty jego życia oraz zbawczego działania. Ich całościowe opracowanie pomaga w zrozumieniu, kim jest Kościół? Przykładowo w *Leksykonie teologii fundamentalnej*

18 A.A. Napiórkowski, *Niezbywalność teologii*, dz. cyt., s. 177.

19 K. Kaucha, *Lubelska szkoła teologii fundamentalnej i jej osiągnięcia*, „Roczniki Teologiczne” 65, z. 9 (2018), s. 11–24.

20 M. Rusecki, *Wiarygodność Kościoła w Polsce jako rzeczywistości personalistycznej i dynamicznej*, dz. cyt., s. 377–390; tenże, *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?*, dz. cyt., s. 143–156.

21 K. Kaucha, *Znaki wiarygodności Kościoła*, dz. cyt., s. 71–89; tenże, *Znakowy charakter Kościoła w relacji do uzasadniania jego wiarygodności*, dz. cyt., s. 249–273; tenże, *Współczesne metody uzasadniania wiarygodności Kościoła*, dz. cyt., s. 77–96.

omówione zostały następujące znaki wiarygodności Kościoła: znak Piotra, znak Kolegium Apostolskiego i kolegalności Kościoła, znak jedności Kościoła, znak świętości Kościoła, znak powszechności Kościoła, znak apostołskości Kościoła, znak agapetologiczny, znak prakseologiczny, znak martyrologiczny, znak kulturotwórczy oraz opcja na rzecz ubogich²².

Kaucha w artykule *Znaki wiarygodności Kościoła* wymienia i omawia prawie 50 znaków: „próby czasu”, prymacjalny, Maryjny, Kolegium Apostolskiego, staurologiczny, rezurekcyjny, mirakulistyczny, eschatologiczny, jedności, świętości, powszechności, apostołskości, skrypturystyczny, epistemicznej gwarancji (pewności), kolegalności, misyjności, martyrologiczny, sakramentów, modlitwy, życia mistycznego, agapetologiczny, charytatywny (mizerykordyjny), werytatywny, metafizyczny, antropologiczno-wokatywny, życia konsekrowanego, posłuszeństwa, czystości, ubóstwa, radości, personalistyczny, etyczny, prakseologiczny, bonatywny, sperancyjny, paksystyczny, wolności, rekuncyjny, kulturotwórczy, komunitwórczy, historiotwórczy, inkulturacji, dialogu (dialogijny), sprzeciwu (odwagi), europotwórczy, wyjątkowości na tle religii pozachrześcijańskich (komparatystyczny), wewnętrznego przenikania i dopełniania tych religii²³. Przywołane znaki obrazują istotne obszary życia Kościoła. Te przestrzenie życia Eklezji są także swoistym poligonem weryfikacji jej wiarygodności. Zdaniem Kauchy jedne ze znaków wiarygodności Kościoła związane są bardziej z jego naturą (np. Piotra, Kolegium Apostolskiego, kolegalności, jedności, świętości, powszechności, apostołskości, epistemicznej gwarancji, werytatywny, staurologiczny, rezurekcyjny, eschatologiczny), inne obrazują jego praktyczne działanie (np. agapetologiczny, prakseologiczny, paksystyczny, komunitwórczy, historiotwórczy, inkulturacji, sprzeciwu). Zdaniem lubelskiego teologa wśród znaków są też takie, które wyraźnie łączą

22 M. Rusecki, K. Kaucha, A. Pietrzak, *Znaki wiarygodności Kościoła*, [w:] LTE, s. 1381–1393.

23 K. Kaucha, *Znaki wiarygodności Kościoła*, dz. cyt., s. 78–81.

elementy natury Eklezji z jej praktycznymi działaniami (np. misyjny, sakramentów, modlitwy). Na szczególną uwagę zasługują znaki o charakterze aksjologicznym: znak jedności, świętości, agapetologiczny, sperancyjny, bonatywny, werytatywny, paksystyczny, piękna, wolności, rekonyliacyjny, personalistyczny, etyczny, charytatywny, gdyż wartości stanowią uniwersalną podstawę do określenia zasad i norm życia osoby i społeczeństw. Znaki wiarygodności częściowo się pokrywają, wzajemnie dopełniają, uzupełniają, niejako współpracują ze sobą, co pomaga w wieloaspektowym i holistycznym wykazaniu prawdziwości Eklezji²⁴.

4. Rozpoznanie znaków wiarygodności Kościoła

Teologowie lubelskiej szkoły teologii fundamentalnej, prezentując znaki wiarygodności Kościoła, mają na uwadze, że mają one analogiczną strukturę jak sam Kościół²⁵. Podobnie jak znak ma dwa elementy: widzialny i niewidzialny, tak też Eklezja posiada dwupłaszczyznową strukturę: widzialną i niewidzialną, naturalną i nadprzyrodzoną, historyczną i ponadhistoryczną²⁶. Właściwe ukazanie wiarygodności Eklezji wymaga zatem dostrzeżenia widzialnych przejawów jej życia oraz zrozumienia ich głębszego – bo nadanego mu przez Boga – znaczenia i sensu. Ponieważ Eklezja jest rzeczywistością złożoną: historyczną i ponadhistoryczną, naturalną i zarazem nadprzyrodzoną, ludzką i boską, dlatego do jej poznania oraz ukazania jej wiarygodności potrzebny jest zarówno rozum, jak również wiara²⁷. Wiarygodność Kościoła nie pochodzi z rzeczywistości pozaeklezyjalnej, ale jest ściśle związana z jego genezą, istnieniem oraz życiem i działaniem w świecie.

24 K. Kaucha, *Znaki wiarygodności Kościoła*, dz. cyt., s. 82.

25 M. Rusecki, *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?*, dz. cyt., s. 147.

26 M. Rusecki, *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?*, dz. cyt., s. 147–148.

27 Franciszek, *Encyklika Lumen fidei*, Watykan 2013, s. 32–34.

Przeprowadzone rozważania pozwalają stwierdzić, że wiarygodność wiąże się z genezą Chrystusową Kościoła, przynależy do jego tożsamości, a tym samym stanowi jego żywotny przymiot, który może być rozpoznany na wielu płaszczyznach. Natomiast rozpoznanie wiarygodności Eklezji polega na dostrzeżeniu oraz szczegółowej analizie znaków jej obecności w świecie²⁸. W rozpoznaniu znaków wiarygodności Kościoła wiodącą rolę pełni rozum, chociaż w pełnym odczytaniu znaku uczestniczy cała osoba ludzka, a jego definitywne wyjaśnienie dokonuje się przez wiarę (*fides et ratio*). Rozpoznanie na drodze intelektualnego rozumowania wiąże się z podjęciem próby wytlumaczenia natury oraz genezy dóbr i wartości istniejących w Kościele. Tymi dobrami są m.in. dobro, prawda, piękno, miłość, miłosierdzie, świętość itd. Dostrzegając zewnętrzne przejawy życia Kościoła, np. bezinteresowną pomoc potrzebującym, przebaczenie, ofiarne i bezinteresowne poświęcenie się dla innych, należy odnaleźć ich ostateczne źródło. We właściwym odczytaniu znaków pomocne może być także porównanie Kościoła z innymi społecznościami. Wprawdzie takie zestawienie uwidacznia zasadniczo jedynie płaszczyznę naturalną, ale może pomóc w zauważeniu wyjątkowości chrześcijańskiej dobroci. Jej oryginalność i niepowtarzalność uwidacznia się zarówno w częstotliwości dobrych czynów, jak również w bezinteresowności osób, które je spełniają²⁹.

Odczytanie znaków wiarygodności wiąże się z odpowiedzią na pytanie: Jakiego rodzaju dobra oferuje człowiekowi Kościół? Niewątpliwie nie chodzi tylko o dobra naturalne, ale przede wszystkim zbawcze i nadprzyrodzone. Eklezja w służbie człowiekowi nie zatrzymuje się na płaszczyźnie czysto naturalnej, lecz proklamuje

28 K. Kaucha, *Wiarygodność Kościoła i jej uzasadnianie w twórczości naukowej M. Ruseckiego*, dz. cyt., s. 133–146; Z. Krzyszowski, *Mysterium Ecclesiae w myśli naukowej Księdza Profesora Mariana Ruseckiego*, [w:] SCC, s. 123–132.

29 J. Mastej, *Miłosierdzie w funkcji eklezjotwórczej*, „Roczniki Teologiczne” 63, z. 9 (2016), s. 34–35.

i urzeczywistnia dobra nadprzyrodzone³⁰. Obecne w Kościele dobra wiążą się z troską o całego człowieka, dotyczą zarówno jego sfery fizycznej, jak i duchowej. Wiarygodność Eklezji uwidacznia się w tym, że troszczy się o człowieka nie tylko dbając o jego godne warunki materialne codziennego życia i zdrowia, ale także zapewnia mu opiekę duchową, szczególnie sakramentalną, pobudza do mężnego przeżywania życiowych trudności i przeciwności, ukazuje objawiony w Chrystusie cel i sens życia³¹. Rozpoznanie wiarygodności Kościoła wymaga wyczulenia i otwarcia na wartości, a szczególnie na prawdę, dobro, miłość, przebaczenie. Waler znaków wiarygodności wzrasta, gdy korelują one z istniejącym w człowieku zapotrzebowaniem na określone wartości i zbawcze dobra.

5. Chrystyczność jako fundament wiarygodności Kościoła³²

Po ukazaniu *via notarum* oraz znaków wiarygodności Kościoła i ich rozpoznania trzeba podkreślić chrystyczność Kościoła oraz znamion i znaków jego wiarygodności, gdyż stanowi ona fundament, czyli konieczny komponent każdego modelu wykazywania wiarygodności Eklezji. Tym samym chcemy uzasadnić tezę, że fundamentem wiarygodności Kościoła jest jego ścisły związek z Chrystusem, gdyż Kościół jest Chrystusowy. Kardynał J. Ratzinger w *Raporcie o stanie wiary* stwierdza: „Powinniśmy zawsze zważać na to, że Kościół nie jest nasz, lecz Pana”³³. W innym miejscu pojawia się podobne stwier-

30 M. Rusecki, *Miłość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa*, [w:] *Miłość w postawie ludzkiej*, red. W. Słomka, Lublin 1993, s. 245.

31 J. Mastej, *Jezus jest Sensem. Fundamentalna chrystologia sensu inspirowana twórczością Josepha Ratzingera*, Lublin 2024.

32 W tym punkcie wykorzystałem niektóre wątki z mojego artykułu (*Chrystyczność jako podstawa wyjątkowości Kościoła*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 28, z. 2 (2019), s. 11–22, które na nowo opracowałem merytorycznie i redakcyjnie.

33 J. Ratzinger, *W rozmowie z czasem, Opera Omnia* t. XIII/1, red. K. Góźdź, M. Górecka, Lublin 2017, s. 77.

dzenie: „(...) Kościół nie jest *nasz*, jest bowiem *Jego* Kościołem”³⁴. Dlatego centralnym punktem refleksji nad wiarygodnością Kościoła jest jego absolutnie wyjątkowy związek z Chrystusem³⁵. Priorytetowe twierdzenie odnośnie do wiarygodności Kościoła można zamknąć w słowach: Eklezja jest absolutnie wyjątkowa i godna wiary, ponieważ jest Chrystusowa. Kościół jest ze wszech miar Chrystusowy, zarówno w genezie, jak również w permanentnym urzeczywistnianiu się w historii³⁶. Tak rozumiana chrystyczność stanowi o jego tożsamości, osobliwości i wiarygodności³⁷.

Apologetyka tradycyjna rozwijała tezę, że Kościół pochodzi od Jezusa Chrystusa³⁸. Jednak w ukazywaniu genezy Kościoła koncentrowano się zasadniczo na tych czynnościach Jezusa, które doprowadziły do ustanowienia jego instytucjonalnych struktur, głównie związanych z apostołatem i prymatem. Tym samym nie uwzględniano wystarczająco eklezjotwórczego charakteru całego życia Jezusa oraz misteryjnego wymiaru Eklezji. Współczesna teologia katolicka na zagadnienie powstania Kościoła Chrystusowego patrzy integralnie. Oczywiście niezmiennie pozostaje przekonanie, że Jezus

34 J. Ratzinger, *W rozmowie z czasem*, dz. cyt., s. 68.

35 Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit*, Watykan 2019, s. 22–42.

36 „W życiu Jezusa Chrystusa zawiera się już życie Kościoła, bowiem cała jego działalność miała charakter eklezjotwórczy, począwszy od wcielenia aż do wydarzeń paschalnych. Kościół staje się w pewnym sensie przedłużeniem ziemskiego życia Jezusa. W świetle dotychczasowych rozważań należy stwierdzić, że nie można mówić o Chrystusie, nie mówiąc o Jego Kościele, nie można też mówić o Kościele, nie mówiąc o Chrystusie. W życiu i działalności Jezusa implikowany jest Kościół, a Kościoła Chrystus” (M. Rusecki, *Wprowadzenie*, [w:] WK, s. 10).

37 R. Słupek, *Credo et credimus Ecclesiam. Eklezjalność wiary chrześcijańskiej w nauczaniu papieskim przełomu XX i XXI wieku (Jan Paweł II, Benedykt XVI, Franciszek)*, Kraków 2017, s. 87–97.

38 A. Czaja, *Traktat o Kościele*, [w:] *Dogmatyka*, t. 2, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, s. 366–367; M. Rusecki, *Bośka geneza Kościoła*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2005, s. 65–66; tenże, *Kościół*, II. *Geneza*, [w:] LTF, s. 662–663; A. Kubiś, *Rozwój eklezjologii katolickiej*, [w:] *Teologia fundamentalna*, t. 4: *Kościół Chrystusowy*, s. 28–34.

Chrystus jest Fundatorem oraz Fundamentem Kościoła³⁹. Międzynarodowa Komisja Teologiczna w dokumencie *Wybrane zagadnienia z eklezjologii* podkreśla, że „Kościół jest niejako owocem całego Jego życia”⁴⁰. Natomiast *Katechizm Kościoła Katolickiego* poucza: „Aby zgłębić tajemnicę Kościoła, trzeba rozważyć przede wszystkim jego początek w zamyśle Trójcy Świętej oraz jego stopniową realizację w historii”⁴¹. W teologii czynności Jezusa, które prowadziły do powstania Kościoła, określa się jako akty fundacyjne⁴². Należą do nich m.in. głoszenie Królestwa Bożego i działalność cudotwórcza, powołanie i ustanowienie Dwunastu z Piotrem na czele, Ostatnia Wieczerza i ustanowienie Eucharystii oraz polecenie: „To czyńcie na moją pamiątkę”. Definitywny akt powstania Kościoła mógł nastąpić dopiero wówczas, gdy zbawcze dzieło Chrystusa zostało dopełnione przez Jego śmierć na krzyżu i zmartwychwstanie oraz zesłanie Ducha Świętego⁴³. Niewątpliwie wydarzenia paschalne mogą być określane jako fundacyjne dla Kościoła, jednak ich pokazanie winno uwzględniać etap przygotowawczy, związany z całym ziemskim ży-

39 Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Watykan 1964, 5; C.S. Bartnik, *Kościół Jezusa Chrystusa*, Wrocław 1982, s. 58–99; S. Nagy, *Chrystus w Kościele. Zarys eklezjologii fundamentalnej*, Wrocław 1982, s. 17–90; tenże, *Ty jesteś Piotr, czyli Skala i na tej Skale zbuduję Kościół mój. Studium o widzialnym Kościele*, Częstochowa 2009, s. 27–68; S. Piè-Ninot, *Gesù e la Chiesa*, [w:] *Dizionario di teologia fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichella, Assisi 1990, s. 151–162; M. Rusecki, *Kościół. II, Geneza*, s. 662–667; tenże, *Boska geneza Kościoła*, s. 72–78; H. Seweryniak, *Święty Kościół powszedni*, s. 23–42; A.A. Napiórkowski, *Geneza, natura i poslanie Kościoła*, [w:] *Teologia fundamentalna*, t. 4: *Kościół Chrystusowy*, s. 71–105.

40 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Wybrane zagadnienia z eklezjologii*, [w:] *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej*, red. J. Królikowski, Kraków 2000, s. 201.

41 *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994, 758.

42 J. Ratzinger, *Das neue Volk Gottes. Entwürfe zur Ekklesiologie*, Düsseldorf 1977, s. 11.

43 L. Scheffczyk, *Zmartwychwstanie*, Warszawa 1984, s. 262.

ciem Jezusa, które rozpoczęło się we wcieleniu, a swoją pełnię osiągnęło w rezurekcji⁴⁴.

Początek Kościoła wiąże się nierozzerwalnie z osobą Jezusa Chrystusa i Jego zbawczą działalnością. Nie można zrozumieć osoby, posłannictwa i misji Jezusa bez wyeksponowania Jego działalności eklezjotwórczej. Trzeba jasno mówić o totalnie proeklezjalnej postawie Jezusa, która zaowocowała powstaniem Kościoła. Kościół jest ze wszęch miar Chrystusowy, gdyż jest przez Niego zrodzony do życia i misji. Jak nie da się wyjaśnić powstania i istoty Kościoła bez Chrystusa, tak nie można zrozumieć osoby i misji Jezusa bez Eklezji.

Chryścizność Kościoła wiąże się z jego pochodzeniem od Chrystusa oraz z naturą, którą mu nadał Jego Założyciel. Istotna jest tutaj zarówno nowotestamentowa wspólnota wiary, jak również określone jej hierarchiczne struktury w postaci apostołatu i prymatu. Nauczanie i publiczna działalność doprowadziły do zrodzenia nowotestamentowej wspólnoty wiary. Teologia katolicka uwyrażnia także Chrystusową genezę apostołatu i prymatu oraz jej znaczenie dla tożsamości Kościoła. Co ciekawe, niektóre elementy tożsamości Kościoła zostały wprost i wyraźnie zdefiniowane przez samego Jezusa, natomiast inne swoje źródło mają w środowisku apostołskim. Chrystus świadomie ustanowił Dwunastu, aby z Nim byli oraz aby mógł ich posłać. Przebywanie Dwunastu z Jezusem w czasie Jego ziemskiego życia ma zatem eklezjotwórczy charakter – stanowi przygotowanie do tego, aby wzięli odpowiedzialność za nowotestamentową wspólnotę wiary.

W życiu Kościoła permanentnie uwidacznia się jego Chrystusowy charakter, gdyż w Kościele jest obecny – żyje i działa Chrystus. Misterium Kościoła jest nieustannie przeniknięte osobową i żywą

44 M. Rusecki, *Traktat o Objawieniu*, Kraków 2007, s. 437; tenże, *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*, Warszawa 2006, s. 220–221; K. Skałický, *Fundacyjne wydarzenie chrześcijaństwa: Ukrzyżowanie i zmartwychwstanie Jezusa z Nazaretu*, [w:] *Chrześcijaństwo jutra*, red. M. Rusecki i in., Lublin 2001, s. 27–49.

obecnością Chrystusa⁴⁵. Kościół od początku swojego istnienia żyje i wypełnia powierzoną mu przez Chrystusa misję dzięki słowu i sakramentom. Mocą Bożego słowa i sakramentów Eklezja budzi wiarę, umacnia ją i podtrzymuje w sercach i umysłach wierzących (zob. Dz 2,14–41; 6,7; 8,27–40). Treścią wiary i przepowiadania Kościoła jest Chrystus oraz jego misterium życia, śmierci i zmartwychwstania. Dzięki obecności Bożego Ducha w Kościele to zbawcze misterium Chrystusa staje się udziałem wierzących. Mocą Ducha Świętego misterium Chrystusa, które jest zarazem misterium eklezjalnym i chrystycznym, urzeczywistnia się poprzez osobowe uczestnictwo wierzących w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Pana Jezusa⁴⁶.

Centrum życia Kościoła jest proklamacja i celebrowanie misterium życia, męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Permanentna aktualizacja w liturgii zbawczych czynów dokonanych przez Pana sprawia, że uczestniczący w niej wierzący doświadczają skutków odkupienia. Tym samym liturgia jest najwłaściwszym „miejszem” przeżywania tajemnicy Chrystusa, a jej celebrowanie jest proklamacją wiary oraz doświadczenia realnej obecności zmartwychwstałego Pana⁴⁷. Tajemnica Chrystusa wyrażona zostaje w sposób mistagogiczny w znakach sakramentalnych⁴⁸. Mocą Ducha Świętego w akcie sakramentalnym uobecnia się nie tylko konkretny, jednorazowy, historyczny czyn Chrystusa, ale także trwała, Boska i zbawcza rzeczywistość w nim zawarta. Dzięki sakramentom świętym wierzący jednoczą się z Chrystusem oraz zostają wszczępieni w misterium

45 M. Rusecki, *Chryścijńska ikonocność Kościoła w świetle nauczania Jana Pawła. Szkic zagadnienia*, [w:] *Jana Pawła II inspiracje chryścijlogiczne*, red. K. Kaucha, J. Mastej, Lublin–Kielce–Kraków 2006, s. 145.

46 W. Hryniewicz, *Nasza pascha z Chrystusem. Zarys chryścijńskiej teologii paschalnej*, t. 2, Lublin 1987, s. 51–53.

47 Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, Watykan 1963, 7; W. Hryniewicz, *Nasza pascha z Chrystusem*, s. 371–375.

48 W. Hryniewicz, *Nasza pascha z Chrystusem*, dz. cyt., s. 287; tenże, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chryścijńskiej teologii paschalnej*, t. 3, Lublin 1991, s. 133–136.

Jego życia, męki, śmierci i zmartwychwstania⁴⁹. Ten chrystologiczny dynamizm Kościoła jest istotnym elementem eklezjogenezy. Kościół, sprawując sakramenty, wciąż na nowo przeżywa misterium Chrystusa oraz urzeczywistnia się w historii jako wspólnota naznaczona raz na zawsze chrystycznym znamieniem⁵⁰. W posłudze sakramentalnej objawia się istota oraz całe bogactwo Chrystusowej tajemnicy zbawienia. Dzięki sakramentom misterium życia, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa ustawicznie trwa i urzeczywistnia się przez Ducha Świętego w Kościele⁵¹.

Sakramentalna działalność Kościoła ma charakter chrystyczny. Sakramentem, w którym nieustannie uobecnia się misterium zbawcze Chrystusa, jest także Eucharystia, będąca sakramentem obecności Zmartwychwstałego, ustawicznym świadectwem Jego zmartwychwstania i nowego życia⁵². Eucharystia jest najcenniejszym Darem Uwielbionego Pana dla Kościoła. Wyjątkowe znaczenie Eucharystii w życiu Kościoła wynika z rzeczywistej i cielesnej obecności w niej Chrystusa. Duch Boży nie tylko uobecnia Chrystusa i Jego zbawcze dzieło, ożywiając Jego Ciało, ale także sprawia, że daje On życie wieczne tym, którzy przyjmują prawdziwe Ciało i Krew Pana. W Eucharystii bowiem Chrystus karmi wierzących swoim uwielbionym Ciałem – w którym doświadczył cierpienia i śmierci – a przez to czyni ich uczestnikami swojego nowego życia. Spożywanie przez wiernych Ciała i Krwi Pańskiej jest realnym udziałem w życiu Chrystusa, a także źródłem komunii wiernych z Bogiem oraz wiernych między sobą⁵³.

49 Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 7; Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Watykan 1965, 22.

50 W. Hryniewicz, *Nasza pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, dz. cyt., s. 182, 231–233.

51 S. Pié-Ninot, *Wprowadzenie do eklezjologii*, dz. cyt., s. 58–72.

52 T. Dola, *Teologia misterium życia Jezusa*, Opole 2002, s. 277.

53 H.U. von Balthasar, *Teologia misterium paschalnego*, Kraków 2001, s. 92; W. Hryniewicz, *Nasza pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, dz. cyt., s. 390–395.

Eucharystia sprawia, że wydarzenia paschalne są wciąż żywe i przynoszą zbawcze owoce⁵⁴. Msza święta jest bowiem aktualizacją tych wydarzeń, a zatem nawiązuje do chrystycznej genezy Kościoła. Anamneza eucharystyczna to nie tylko przypomnienie zbawczych wydarzeń, ale przede wszystkim ich uobecnienie. Wierni zgromadzeni na Mszy świętej, wspominając wydarzenia przeszłe, stają się ich uczestnikami i doświadczają ich mocy zbawczej, gdyż „tu i teraz” aktualizują się one i dokonują na sposób sakramentalny⁵⁵. W Komunii eucharystycznej wierzący ściśle jednoczą się ze Zmartwychwstałym Panem. Eucharystia jest też zapowiedzią wspólnoty eschatycznej – definitywnego zjednoczenia z Panem Uwielbionym⁵⁶. Wszystkie sakramenty czerpią swoją moc zbawczą oraz skuteczność z misterium Chrystusa i jednocześnie uobecniają je oraz czynią aktualnym i żywym. Kościół, sprawując sakramenty, urzeczywistnia się jako wspólnota naznaczona raz na zawsze stygmatem obecności swojego Pana⁵⁷. W sakramentach to, co widzialne, zewnętrzne, cielesne, ziemskie jest przenikane mocą Ducha Świętego. Tym samym Kościół upodabnia się do Zmartwychwstałego i uwielbionego Pana⁵⁸.

Punktem centralnym refleksji nad wiarygodnością Kościoła jest zatem jego chrystyczność. Kościół nie jaśnieje swoim własnym blaskiem, ale światłem Chrystusa, Wcielonego Bożego Syna. Chrystusowy charakter Kościoła jest najważniejszym elementem jego osobowego istnienia i stanowi o jego tożsamości oraz wiarygodności. Tym samym wszystkie modele uzasadniania wiarygodności Kościoła winny mieć wyraźny wymiar Chrystusowy. Należy jednak pamiętać,

54 Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Watykan 2003, 11.

55 M. Rusecki, J. Mastej, *Eklezjotwórczy wymiar modlitwy w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego*, [w:] *Homo orans*, t. 1, red. J. Misiurek, J.M. Popławski, Lublin 2000, s. 124; J. Mastej, *Permanentna eklezjogeneza*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2002, s. 120.

56 E. Ozorowski, *Eschatyczna rzeczywistość Eucharystii*, [w:] *Jezus eucharystyczny*, red. M. Rusecki, M. Cisło, Lublin 1997, s. 214. 226.

57 S. Pié-Ninot, *Wprowadzenie do eklezjologii*, dz. cyt., s. 58–72.

58 L. Scheffczyk, *Zmartwychwstanie*, dz. cyt., s. 266–269.

że chrystyczność – fundamentalna cecha not i znaków wiarygodności – odsłania przed nami także trynitarny oraz maryjny wymiar Kościoła. Chrystyczność wiąże się ściśle oraz suponuje teandryczność, o czym przypomina o. prof. A.A. Napiórkowski: „Kościół bowiem jest wydarzeniem samoudzielania się Trójosobowego Boga przyjmującemu Go człowiekowi. To wydarzenie udzielania się Boga i osoby ludzkiej staje się zatem wspólnototwórcze, oparte na wzorcu relacji trynitarnych, ale jest ono i misteryjne”⁵⁹. Pełne objawienie Trójosobowego Boga dokonało się w Jezusie Chrystusie, Wcielonym Synu Bożym. Także życie i misja powierzona przez Chrystusa Eklezji realizuje się w imię Ojca, Syna i Ducha Świętego. Maryja jest Matką Kościoła, gdyż zrodziła jego Założyciela. Tym samym Kościół Chrystusowy najpierw żył w Niej, pod Jej sercem. Dlatego jest Ona pierwszą chrześcijanką i wzorem życia w jedności z Jezusem. Maryja jest dla Eklezji jedynym świadkiem „z pierwszej ręki” tajemnicy Wcielenia, które dokonało się w chwili Zwiastowania⁶⁰. Maryja, ściśle zjednoczona z Synem w czasie Jego ziemskiego życia, po wniebowzięciu pozostaje dla Kościoła wzorem doskonałego zjednoczenia z Chrystusem oraz Gwiazdą Zaranną dla wierzących w Niego, którzy wciąż pielgrzymują po drogach wiary, nadziei i miłości⁶¹.

Zakończenie

Celem niniejszego opracowania było syntetyczne przedstawienie badań oraz sposobów ukazywania wiarygodności Kościoła. Na zakończenie trzeba jeszcze postawić ważne pytanie: Czy Kościół jest dziś wiarygodny? Odpowiedź wcale nie jest łatwa, gdyż z jednej strony możemy dostrzec ogrom dobra, które dokonuje się w Kościele i dzięki Kościołowi (choć często jest ono niezauważone i niedocenio-

59 A.A. Napiórkowski, *Niezbywalność teologii*, dz. cyt., s. 177.

60 K. Kaucha, *Znaki wiarygodności Kościoła*, dz. cyt., s. 78.

61 Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 63–65.

ne), a z drugiej strony w Kościele obecny jest grzech i ludzka słabość, m.in. wciąż bolą rany zadane dzieciom przez osoby duchowne. Nie wolno nam nigdy o tych ranach zapomnieć. Trzeba zrobić wszystko, co możliwe, aby je uleczyć. Trzeba także podejmować działania mające na celu przeciwdziałanie tego typu patologiom.

Święty Kościół grzesznych ludzi jest wiarygodny wtedy, gdy dostrzeże zło i stanowczo oraz adekwatnie na nie reaguje. Niestety bagatelizowanie zła, jego przemilczanie czy „zamiatanie pod dywan” trudnych spraw Kościoła znacząco osłabia jego wiarygodność, a czasem czyni go wręcz niewiarygodnym w oczach świata, co znacznie utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wypowiedzenie słów: „Kościół jest święty i piękny”. Wiarygodność należy zatem widzieć jako zadanie, które Pan wciąż na nowo stawia przed wierzącymi, którzy są Jego Kościołem. Trzeba jednak zaznaczyć, że wykazywanie wiarygodności Kościoła nie może polegać na unikaniu, lekceważeniu czy zamazywaniu słabości i grzechów ludzi wierzących, ale musi ukazywać całą prawdę o Kościele, który żyje i urzeczywistnia się w świecie.

Bibliografia

- Balthasar von H.U., *Teologia misterium paschalnego*, Kraków 2001.
- Bartnik C.S., *Eklezjologia*, [w:] *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002.
- Bartnik C.S., *Kościół Jezusa Chrystusa*, Wrocław 1982.
- Bartnik C.S., *Metoda znakowo-personalistyczna w ujęciu Profesora Mariana Ruseckiego*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń i in., Lublin 2007.

- Bartnik C.S., *Osobowy byt Kościoła*, [w:] *Kościół w świetle Biblii*, red. J. Szłaga, Lublin 1984.
- Borto P., *Josepha Ratzingera ujęcie wiarygodności Kościoła*, [w:] *Teologia fundamentalna w twórczości Josepha Ratzingera*, red. K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2017.
- Congar Y., *L'Église une, sainte, catholique et apostolique*, Paris 1970.
- Czaja A., *Traktat o Kościele*, [w:] *Dogmatyka*, t. 2, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006.
- Dola T., *Metody teologicznofundamentalne szkoły lubelskiej*, „Roczniki Teologiczne”, 65, z. 9 (2018).
- Dola T., *Personalistyczna koncepcja teologii fundamentalnej ks. Mariana Ruseckiego*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń i in., Lublin 2007.
- Dola T., *Teologia misteriów życia Jezusa*, Opole 2002.
- Franciszek, *Adhortacja apostołska Christus vivit*, Watykan 2019.
- Franciszek, *Encyklika Lumen fidei*, Watykan 2013.
- Hryniewicz W., *Nasza pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 2, Lublin 1987.
- Hryniewicz W., *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 3, Lublin 1991.
- Jan Paweł II, *Encyklika Ecclesia de Eucharistia*, Watykan 2003.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994.
- Kaucha K., *Joseph Ratzinger's Very Critical Diagnosis and Apology of the Catholic Church*, „*Verbum Vitae*”, 41, nr 1 (2023).
- Kaucha K., *Lubelska szkoła teologii fundamentalnej i jej osiągnięcia*, „Roczniki Teologiczne”, 65, z. 9 (2018).
- Kaucha K., *Wiarygodność Kościoła i jej uzasadnianie w twórczości naukowej M. Ruseckiego*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń i in., Lublin 2007.
- Kaucha K., *Wiarygodność Kościoła w dzisiejszej Polsce*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 33 (2018).
- Kaucha K., *Wiarygodność Kościoła w kontekście współczesności europejskiej w świetle nauczania Jana Pawła II*, Lublin 2008.
- Kaucha K., *Wiarygodność Kościoła*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2005.

- Kaucha K., *Współczesne metody uzasadniania wiarygodności Kościoła*, „Roczniki Teologiczne”, 52, z. 9 (2005).
- Kaucha K., *Znaki wiarygodności Kościoła*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, 19, nr 1 (2011).
- Kaucha K., *Znakowy charakter Kościoła w relacji do uzasadniania jego wiarygodności*, [w:] *Apologia religii*, red. P. Moskał, Lublin 2011.
- Kaucha K., *Znamiona Kościoła*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002.
- Kehl M., *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, Würzburg 1993.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja Dominus Iesus*, Watykan 2000.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja Mysterium Ecclesiae*, Watykan 1973.
- Krasiński J., *Znamiona Kościoła*, [w:] *Wiarygodność Kościoła. Materiały z sympozjum w Kamieniu Śląskim w dniach 2-3.04.1997*, red. T. Dola, Opole 1997.
- Królikowski P., *Strukturalna wiarygodność Kościoła w eklezjologicznych poglądach ks. Mariana Ruseckiego*, „Resovia Sacra”, 22 (2015).
- Krzyszowski Z., *Mysterium Ecclesiae w myśli naukowej Księdza Profesora Mariana Ruseckiego*, [w:] *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń i in., Lublin 2007.
- Kubiś A., *Rozwój eklezjologii katolickiej*, [w:] *Teologia fundamentalna*, t. 4: *Kościół Chrystusowy*, red. K. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś, A.A. Napiórkowski, Kraków 2003.
- Latourelle R., *Chiesa: Motivo di credibilita*, [w:] *Dizionario di teologia fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichella, Assisi 1990.
- Latourelle R., *Cristo a la Chiesa – segni di salvezza*, Assisi 1980.
- Mastej J., *Chryścizm jako podstawa wyjątkowości Kościoła*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 28, z. 2 (2019).
- Mastej J., *Jedność i jedyność jako znak wiarygodności Kościoła*, [w:] *Reformatory a Kościół rzymski*, red. A.A. Napiórkowski, Kraków 2017.
- Mastej J., *Jeżus jest Sensem. Fundamentalna chrystologia sensu inspirowana twórczością Josepha Ratzingera*, Lublin 2024.
- Mastej J., *Miłosierdzie w funkcji eklezjotwórczej*, „Roczniki Teologiczne” 63, z. 9 (2016).
- Mastej J., *Papieża Franciszka prakseologiczna wiarygodność Kościoła. Zarys problematyki*, „Roczniki Teologiczne”, 67, z. 9 (2020).

- Mastej J., *Paschalna wiarygodność chrześcijaństwa i Kościoła według Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, [w:] *Teologia fundamentalna w twórczości Josepha Ratzingera*, red. K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2017.
- Mastej J., *Permanentna eklezjogeneza*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2002.
- Mastej J., *Pneumatologiczna wiarygodność Kościoła*, „*Verbum Vitae*”, 37, nr 1 (2020).
- Mastej J., *Rezurekcyjna wiarygodność Kościoła*, „*Roczniki Teologiczne*”, 68, z. 9 (2021).
- Mastej J., *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność Kościoła*, Lublin 2014.
- Mastej J., *The Credibility of the Church Based on Benevolence in the Light of the Works of Marian Rusecki*, „*Verbum Vitae*”, 41, nr 2 (2023).
- Mastej J., *The Staurological Credibility of the Genesis of the Church*, „*Resovia Sacra*” 21 (2014).
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Wybrane zagadnienia z eklezjologii*, [w:] *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej*, red. J. Królikowski, Kraków 2000.
- Morawa J., *Znaki prawdziwości Kościoła*, [w:] *Teologia fundamentalna*, t. 4: *Kościół Chrystusowy*, red. K. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś, A.A. Napiórkowski, Kraków 2003.
- Nagy S., *Chrystus w Kościele. Zarys eklezjologii fundamentalnej*, Wrocław 1982.
- Nagy S., *Ty jesteś Piotr, czyli Skala i na tej Skale zbuduję Kościół mój. Studium o widzialnym Kościele*, Częstochowa 2009.
- Napiórkowski A.A., *Geneza i postanie Kościoła*, [w:] *Teologia fundamentalna*, t. 4: *Kościół Chrystusowy*, red. K. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś, A.A. Napiórkowski, Kraków 2003.
- Napiórkowski A.A., *Niezbywalność teologii*, Pelplin 2023.
- Nowicki A., *Kościół Chrystusowy, który subsistit in Ecclesia Catholica*, „*Wrocławski Przegląd Teologiczny*”, 9, nr 2 (2001).
- Ozorowski E., *Eschatyczna rzeczywistość Eucharystii*, [w:] *Jezus eucharystyczny*, red. M. Rusecki, M. Cisło, Lublin 1997.
- Piè-Ninot S., *Gesù e la Chiesa*, [w:] *Dizionario di teologia fondamentale*, red. R. Latourelle, R. Fisichella, Assisi 1990.
- Piè-Ninot S., *Wprowadzenie do eklezjologii*, Kraków 2002.
- Pottmeyer H.J., *Teologia fundamentalna wobec nowego wyzwania. Zewnętrzne i wewnętrzne uzasadnienie wiarygodności chrześcijaństwa*, „*Analecta Cracoviensia*” 21-22 (1989–1990).

- Rabczyński P., *Wiarygodność Kościoła a znaki czasu*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2005.
- Ratzinger J., *Das neue Volk Gottes. Entwürfe zur Ekklesiologie*, Düsseldorf 1977.
- Ratzinger J., *W rozmowie z czasem, Opera Omnia t. XIII/1*, red. K. Góźdz, M. Górecka, Lublin 2017.
- Rusecki M., *Boska geneza Kościoła*, [w:] *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin 2005.
- Rusecki M., *Chryścijańska ikonoczość Kościoła w świetle nauczania Jana Pawła. Szkic zagadnienia*, [w:] *Jana Pawła II inspiracje chrystologiczne*, red. K. Kaucha, J. Mastej, Lublin–Kielce–Kraków 2006.
- Rusecki M., *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?*, [w:] *Wiarygodność Kościoła wobec przemian w Polsce. Quo vadis Ecclesia Polonorum?*, red. M. Rusecki, Pelplin–Lublin 1994.
- Rusecki M., Kaucha K., Pietrzak A., *Znaki wiarygodności Kościoła*, [w:] *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002.
- Rusecki M., *Kościół*, II. *Geneza*, [w:] *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002.
- Rusecki M., Mastej J., *Eklezjotwórczy wymiar modlitwy w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego*, [w:] *Homo orans*, t. 1, red. J. Misiurek, J.M. Poławski, Lublin 2000.
- Rusecki M., Mastej J., Kaucha K., *Metodologia teologii fundamentalnej*, Lublin 2019.
- Rusecki M., *Miłość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa*, [w:] *Miłość w postawie ludzkiej*, red. W. Słomka, Lublin 1993.
- Rusecki M., *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*, Warszawa 2006.
- Rusecki M., *Struktura naukowa teologii fundamentalnej*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 22 (1984), vol. 1.
- Rusecki M., *Traktat o Objawieniu*, Kraków 2007.
- Rusecki M., *Wiarygodność chrześcijaństwa. Z teorii teologii fundamentalnej*, Lublin 1994.
- Rusecki M., *Wiarygodność Kościoła w Polsce jako rzeczywistości personalistycznej i dynamicznej*, „*Studia Warmińskie*” 30 (1993).
- Rusecki M., *Wiarygodność*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002.

- Rusecki M., *Wprowadzenie*, [w:] *Wiarygodność Kościoła. Materiały z sympozjum w Kamieniu Śląskim w dniach 2-3.04.1997*, red. T. Dola, Opole 1997.
- Scheffczyk L., *Zmartwychwstanie*, Warszawa 1984.
- Seweryniak H., *Antropologia i teologia fundamentalna. Studium antropologii teologiczno-fundamentalnej Wolfharta Pannenberg*, Płock 1993.
- Seweryniak H., *Sposoby uzasadniania wiarygodności Kościoła w nowszej literaturze teologicznej*, [w:] *Wiarygodność Kościoła. Materiały z sympozjum w Kamieniu Śląskim w dniach 2-3.04.1997*, red. T. Dola, Opole 1997.
- Seweryniak H., *Święty Kościół powszedni*, Warszawa 1996.
- Skalický K., *Fundacyjne wydarzenie chrześcijaństwa: Ukrzyżowanie i zmartwychwstanie Jezusa z Nazaretu*, [w:] *Chrześcijaństwo jutra*, red. M. Rusecki i in., Lublin 2001.
- Słupek R., *Credo et credimus Ecclesiam. Eklezjalność wiary chrześcijańskiej w nauczaniu papieskim przełomu XX i XXI wieku (Jan Paweł II, Benedykt XVI, Franciszek)*, Kraków 2017.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Watykan 1964.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Watykan 1965.
- Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, Watykan 1963.
- Waldenfels H., *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj. Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*, Katowice 1993.

Abstrakt

Wiarygodność Kościoła

W opracowaniu podjęto problematykę wiarygodności Kościoła. Cel, którym było syntetyczne przedstawienie sposobów uzasadniania wiarygodności Kościoła, został zrealizowany na kilku etapach. Najpierw zajęto się kwestią samej wiarygodności. Na drugim etapie ukazano *via notarum* i zaprezentowano noty Kościoła. Następnie zajęto się semiotyczną wiarygodnością Kościoła, wskazując znaki jego wiarygodności oraz uwarunkowania związane z ich rozpoznaniem. Etapem finalnym było uwypuklenie chrystyczności jako fundamentu wiarygodności Kościoła oraz jego znamion i znaków.

Słowa kluczowe: Jezus Chrystus, Kościół, wiarygodność Kościoła, *via notarum*, znaki wiarygodności Kościoła

Summary

Credibility of the Church

The study addresses the issue of credibility of the Church. The goal, which was to synthetically present the ways of justifying such credibility, was achieved in several stages. First, the issue of credibility itself was addressed. At the second stage, the *via notarum* was shown and the notes of the Church were presented. Then, the semiotic credibility of the Church was addressed, indicating the signs of its credibility and the conditions related to their recognition. The final stage was to emphasise Christicity as the foundation of the credibility of the Church and its signs and features.

Keywords: Jesus Christ, Church, credibility of the Church, *via notarum*, signs of credibility of the Church

